

FÓRUM

Joghatósági kérdések az interneten elkövetett személyiségi jogi jogsértések esetén

Különös tekintettel az európai és amerikai gyakorlatra

BARTÓKI-GÖNCZY BALÁZS*

1. Bevezetés

A joghatóság meghatározása az interneten elkövetett jogsértések esetén azért különösen nehéz, mert amíg a ‘valódi’ világban egy tett, egy személy mindig meghatározott fizikai helyhez köthető, addig az internet esetében ez korántsem egyértelmű. A kibertér ugyanis egy olyan virtuális közeg, amely vonatkozásában nehezen értelmezhetőek a szuverén államok földrajzi határain alapuló joghatósági szabályok. Reed álláspontjával egyetértve, nem tartom azonban elfogadhatónak azt az idealista felfogást, miszerint az internet egy új, önálló joghatóság alapját képezi, amelyre nem alkalmazhatóak a fizikai világ szabályai.¹ Egyrésztől azért, mert az internet világának jelenleg még nincsenek *sui generis* szabályai, márpedig véleményem szerint a kibertér sem lehet jogon kívüli terület, mivel a jog – ideális esetben – sokkal inkább a szabadság öre, mint annak korlátja. Másrésztől nem tartom helyesnek az internet misztifikálását, összekeverve annak jelentőségét a jellegével, szerepével. Másképp fogalmazva: nem megfelelő az internetet ‘elkülönült világgként’ definiálni, hiszen az sokkal inkább csak egy újabb fórumot, médiumot jelent, vagy – technológiai szempontból nézve – a digitális jel átviteli módját jelöli. Fontos szem előtt tartani, hogy a jogi és általános kultúránk középpontjában álló Ember a kibertérben és a fizikai világban is ugyanaz. A védett jogtárgy a nyomtatott és az elektronikus sajtó esetében is ugyanaz. Az interneten elkövetett jogsértések sértettjei ugyanazt a vagyoni, nem vagyoni kárt (sérelmet) szenvedik el, mint a ‘valódi’ világban elkövetett jogsértések áldozatai. Ha valakit rágalmaznak, akkor az elsődleges szempont az, hogy az ő személyisége sérül, és nem az, hogy milyen platformon követték el a jogsértő cselekményt. Véleményem szerint ebből a szempontból az Európai Unió elektronikus hírközlési szabályozásának alapját képező technológiásemlegesség elve itt is irányadó. Következésképpen – jelen írás témájából kiindulva – a személyiségi jogok védelméül szolgáló évszázados alapelvek, intézmények érvényessége nem kérdőjelezhető meg, alkalmazhatósága azonban már igen.

* Ph.D. hallgató, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Jog- és Államtudományi Kar. E-mail: bartoki.gonczy.balazs@nmhh.hu. A szerző ezúton is köszöni Szabó Saroltának és Burián Lászlónak hasznos észrevételeiket.

¹ Chris REED: *Internet Law*. Cambridge University Press, 2004. 218.

Az internet – és különösen a *World Wide Web* – megjelenése és fejlődése a múlt század utolsó évtizede során az információmegosztás és -szerzés módszereinek, technikáinak jelentős átalakulását eredményezte. E jelenség következményeként számos jogintézmény fogalmának és alkalmazási körének újbóli meghatározása válik szükségessé, amikor a világhálón megjelenő társadalmi és kereskedelmi kapcsolatokra vetítjük azokat.² Az online média által elkövetett jogsértések esetén például figyelembe kell venni, hogy a jogsértő tartalom a világ minden országában azonnal hozzáférhető, valamint azt, hogy az elszenvedett sérelem általában sokkal nagyobb, mint a hagyományos médiumok (pl. nyomtatott sajtó) útján elkövetett jogsértések esetén: egyrésztől több felhasználóhoz jut(hat) el a tartalom, másrésztől tovább hozzáférhető, mint például egy napilap. További fontos szempont, hogy a jogsértő tartalom elérhetősége immár nem a szerző döntésétől függ. Amíg a nyomtatott sajtó esetében a lap terjesztésének a köre alapvetően szerkesztőségi döntésen múlik, addig az internetes lapok olvasottsága kizárólag a felhasználók döntésén alapul, anélkül, hogy a szerkesztő előre tudhatná, mely országban fogják olvasni a kérdéses tartalmat.³

Geist szerint az interneten elkövetett jogsértések nyomán felmerülő joghatósági kérdéseket gyakran összemossák egyéb – a témához szorosan kötődő – kérdésekkel, mint például a kikényszeríthetőség, illetve az alkalmazandó jog kérdései. Javaslatá szerint a jogi gondolkodásmódjának – az internet felépítéséből kiindulva⁴ – el kell különítenie a probléma különböző ‘rétegeit’, aszerint, hogy melyik bíróság (joghatóság) milyen jog alapján (alkalmazandó jog) járhat el, és végül, hogy a döntése kikényszeríthető-e más államokban (külföldi ítélet elismerése és végrehajtása).⁵ Tanácsát megfogadva, jelen tanulmányban az interneten elkövetett személyiségi jogi jogsértések esetén felmerülő joghatósági kérdéseket vizsgálom meg, lehántva róluk – a vitának egyébként inherens részét képező – többi ‘réteget’. Ismertetem az Európai Unió Bíróságának (a továbbiakban: Bíróság), valamint az amerikai bíróságoknak a gyakorlatát, kiemelve a két rendszer alapvető különbségeit, valamint megemlítem Menthe alternatív elméletét is, amely szakít a territorialitás elvével.⁶ Végül amellet érvelek, hogy a Bíróság kialakult gyakorlatában meggyökeresedett – és immár interneten elkövetett személyiségi jogi jogsértések esetén is alkalmazott – mozaikelv miért meghaladott az internet korában. Jelen írás nem vindikálja magának az ‘igazságosztó’ szerepet ebben a korántsem egyszerű vagy lezárt témában, ellenben további vitára kíván sarkallni, bízva abban, hogy létezik megoldás, és az internet jelenleg sem ‘*hors la loi*’ terület, sőt a jövőben sem válik azzá.

² Villalón főtanácsnok indítványa, eDate Advertising GmbH kontra X (C-509/09. sz. ügy), valamint Olivier Martinez és Robert Martinez kontra Société MGN Limited (C-161/10. sz. ügy), ismertetés napja: 2011. március 29., [EBHT 2011., 00001.] 31. pont, a továbbiakban: Villalón főtanácsnok indítványa a C-509/09. és C-161/10. sz. egyesített ügyekben.

³ Ez alól kivételt képeznek azok az online portálok, amelyek előfizetésért cserébe engednek hozzáférést tartalmaikhoz.

⁴ Az internet négy rétegből, (i) hálózat-hozzáférési, (ii) hálózati, (iii) transzport és (iv) alkalmazási rétegből tevődik össze.

⁵ Micheal A. GEIST: Is There a There There? Toward Greater Certainty for Internet Jurisdiction. *Berkeley Technology Law Journal*, Fall 2001. 10.

⁶ Darell C. MENTHE: Jurisdiction in Cyberspace – A Theory of International Spaces. *Michigan Telecommunications and Law Review*, Vol. 69. (1998) 69–103.

2. Az Európai Unió Bíróságának gyakorlata

2.1. Brüsszel I. rendelet

Az Európai Unió – mivel a joghatóságra vonatkozó tagállami szabályok között fennálló különbségek akadályozták az egységes belső piac kialakulását – közösségi szinten, a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló 44/2001/EK tanácsi rendelettel (a továbbiakban: Brüsszel I. rendelet)⁷ rendezte a polgári és kereskedelmi ügyekben felmerülő joghatósági kérdéseket,⁸ amelynek hatálya alá tartoznak a média által elkövetett, a személyiségi jogok megsértésével okozott károk is.⁹

A rendelet alapelve, hogy a joghatósági szabályoknak kiszámíthatónak kell lenniük, így azt főszabály szerint az alperes lakóhelye határozza meg,¹⁰ amely alapján a joghatóságnak mindig megállapíthatónak kell lennie. Ez alól azonban a rendelet kivételeket enged, nevezetesen ahol a per tárgya, vagy a felek szerződéses szabadsága eltérő joghatósági okot kíván meg. Ilyen különös joghatósági szabály alkalmazható a személyiségi jogok megsértése estén is. A rendelet 5. cikk (3) bekezdése szerint ugyanis pert lehet indítani a „jogellenes károkozással, jogellenes károkozással egy tekintet alá eső cselekménnyel vagy ilyen cselekményből fakadó igénnyel kapcsolatos ügyekben annak a helynek a bírósága előtt, ahol a káresemény bekövetkezett vagy bekövetkezhet.”

A káresemény bekövetkezésének a helye azonban – különösen az interneten elkövetett jogsértések esetében – gyakorta nem egyetlen földrajzi helyhez köthető, hiszen elválik egymástól a károkozó tevékenység helye (feltöltés), illetve a kár vagy sérelem bekövetkezett helye (letöltés). Mivel erre nézve a Brüsszel I. rendelet nem ad iránymutatást, a Bíróságra maradt az értelmezés feladata. A brüsszeli testület ezt eleinte elutasítva úgy érvelt, hogy az 5. cikket a tagállamok belső joga szerint kell értelmezni.¹¹

2.2. A Mines de potasse d'Alsace ügy

A tagállamok belső kollíziós joga azonban eltérő volt, aminek következtében a rendelet nem tudta betölteni azt a szerepet, hogy a pozitív, illetve negatív hatásköri összeütközéseket megszüntesse. Ezért a Bíróság szükségesnek látta, hogy saját maga értelmezze, mi számít a károkozás helyének határon átnyúló jogviták esetében. Ezt először a Bier v. Mines de potasse d'Alsace ügyben tette meg,¹² amelyben azt kellett eldöntenie, hogy melyik államnak van joghatósága egy határon átnyúló természeti károkozás esetén, ahol a károkozó tevékenység és a kár bekövetkezett helye nem egy tagállamban van. A Bíróság szerint – figyelembe véve mindkét hely szoros kapcsolatát az üggyel – nem

⁷ A Tanács 44/2001/EK rendelete (2000. december 22.) a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, HL L 12., 2001.01.16., 1–23., a továbbiakban: Brüsszel I. rendelet.

⁸ A rendelet a hasonló tárgyú 1968. évi brüsszeli egyezmény helyébe lépett (HL C 27., 1998.01.26., 1.).

⁹ A rendelet hatálya kiterjed a felülvizsgált Luganói Egyezménynek (HL L 339/3–41) köszönhetően Dániára, Svájcra, Izlandra és Norvégiára is.

¹⁰ Brüsszel I. rendelet, 2. cikk.

¹¹ A 12–76. sz. Industrie Tessili Italiana Como kontra Dunlop AG. ügyben 1976. október 6-án hozott ítélet [EBHT 1976., 01473.o.] 29. pont.

¹² 21–76. sz. Handelskwekerij G. J. Bier BV kontra Mines de potasse d'Alsace SA. ügyben 1976. november 30-án hozott ítélet [EBHT 1976., 01735.], a továbbiakban: Mines de potasse d'Alsace SA. (21–76).

lenne igazságos kizárni bármelyik kapcsolóelvet is a fentiek közül. Ha ugyanis csak a kárt okozó cselekmény helyén lehetne perelni, akkor azzal tulajdonképpen értelmetlenné válna az Egyezmény által létrehozott különös (párhuzamos) joghatóság, hiszen főszabály szerint az alperes lakóhelyén mindig lehet perelni, márpedig ez leggyakrabban egybeesik a károkozó cselekmény helyével. Ha pedig csak azt a helyet fogadná el a Bíróság, ahol a kár, sérelem valójában bekövetkezett, és a károkozó cselekmény helye nem az alperes lakóhelye, akkor nem lenne mód perelni egy olyan államban, amely igen szoros kapcsolatban van az adott ügygel. Ez pedig nyilvánvalóan ellentétben állna az Egyezmény azon elvével, amely szerint az ügyhöz legszorosabban kötődő fórum előtt kell az ügyet elbírálni.¹³ Így a Bíróság – a gordiuszi csomót átvágva – arra következtetésre jutott, hogy a „káresemény bekövetkezésének helye” kifejezést úgy kell értelmezni, hogy az magában foglalja egyrészt azt a helyet, ahol a kár, másrészt azt a helyet, ahol a kárt okozó cselekmény bekövetkezett.¹⁴

Fontos megjegyezni, hogy a Bier v. Mines de potasse d'Alsace ügyben a kár bekövetkezésének helye egyetlen tagállamban volt lokalizálható, ami nem feltétlenül igaz a nyomtatott sajtó, és egyáltalán nem igaz az interneten keresztül elkövetett jogsértések esetében, ahol a kár leggyakrabban több államban is bekövetkezik, feltéve, hogy a jogsértő tartalom az adott államban hozzáférhető és a sértettet ismerik.

2.3. A Shevill-ügy

Írott sajtó által elkövetett rágalmozás ügyében a Bíróság először a Shevill v. Press Alliance SA. ügyben¹⁵ értelmezte az Egyezmény 5. cikk (3) bekezdését. Fiona Shevill brit állampolgár pert indított Nagy-Britanniában rágalmozás miatt a francia Press Alliance SA ellen, amiért az a tulajdonában álló *France Soir* egyik cikkében valótlanul állította, hogy érintett egy nemzetközi kábítószer-hálózat működtetésében. Miután az alperes vitatta az angol bíróságok joghatóságát az ügyben, a Lordok Háza előzetes döntéshozatali eljárás keretében a Bírósághoz fordult, kérelmezve a kár bekövetkeztének helyére vonatkozó értelmezést a személyiségi jogok megsértésének esetén. A Bírósághoz beérkezett észrevételek közül érdemes kiemelni a brit álláspontot, amely szerint joghatósággal egyedül a publikálás helye szerinti állam rendelkezik, ugyanis egy jogsértő tartalmú cikk megjelenésekor azonnal bekövetkezik a kár, tehát felesleges a károkozó cselekmény helye és a kár bekövetkeztének helye közötti különbségtétel.¹⁶ Ezzel azonban nem értett egyet a Bíróság. Mind Léger, mind Darmon főtanácsnok úgy vélte,¹⁷ hogy a Mines de potasse d'Alsace ügyben alkalmazott érvelés a jelen esetben is helytálló, hiszen a jogsértő újságcikk megjelenésének és terjesztésének helye nem esik egybe, és mindkét állam szorosan kötődik az ügyhöz, így bármelyikük fóruma joghatóságának kizárása indokolatlan.

Azonban van egy alapvető különbség a média útján elkövetett nem vagyoni károkozás és a Bier v. Mines de potasse d'Alsace ügy között, amit figyelembe kellett vennie a Bíróságnak. Egy több tagál-

¹³ Uo., 17–22. pont.

¹⁴ Uo., 26. pont.

¹⁵ C-68/93. sz. Fiona Shevill, Ixora Trading Inc., Chequepoint SARL és Chequepoint International Ltd kontra Presse Alliance SA. ügyben 1995. március 7-én hozott ítélet [EBHT 1995., I-00415.], a továbbiakban: Shevill v. Press Alliance SA. (C-68/93).

¹⁶ Léger főtanácsnok indítványa a Shevill, Ixora Trading Inc., Chequepoint SARL és Chequepoint International Ltd. kontra Presse Alliance SA. ügyben, ismertetés napja: 1995. január 10., [EBHT I-00415.], 31–32. pont.

¹⁷ Darmon főtanácsnok indítványa a Shevill, Ixora Trading Inc., Chequepoint SARL és Chequepoint International Ltd. kontra Presse Alliance SA. ügyben, ismertetés napja: 1994. július 14., [EBHT I-00415.], 58. pont.

lamban terjesztett sajtóorgánum, így a *France Soir* esetében is a kár bekövetkezésének helye nemcsak egy államhoz kötődik, hanem minden olyan állam területéhez, ahol az újságot terjesztik. Mindazonáltal, amennyiben minden államban, ahol az újság megjelenik, perelni lehetne, nagyban növekedne a *forum shopping* kockázata, ami az Egyezmény céljaival nyilvánvalóan ellentétes lenne. Ezért a Bíróság úgy döntött, követve a fent említett főtanácsnokok véleményét, hogy a kár bekövetkezése helye szerinti országban csak az adott államban bekövetkezett kárért lehet perelni, ellentétben a károkozó tevékenység helyével (szerkesztőség székhelye), ahol viszont a teljes kár megtérítését kérheti a sértett a nemzeti bíróságtól.¹⁸ A szakirodalom ezt nevezi ‘mozaikelvnek’. Érdemes itt megjegyezni, hogy az ügy elbírálásakor a tagállamok jogában eltérő módon volt szabályozva a sajtó által határon átnyúlóan megvalósított személyiségi jogi jogsértés kérdése. A Bíróság – Darmon és Léger főtanácsnokok indítványait követve – a francia joggyakorlatban meggyökeresedett modellt vette át.¹⁹

Fontos továbbá megjegyezni, hogy a joghatóságot a Bíróság nem minden olyan államra tekintettel állapította meg, ahol a kérdéses cikket elolvasták, tehát ahol ténylegesen megvalósult/megvalósulhatott a kár, hanem csak azokra az államokra tekintettel (és csak az ott elszenvedett kár terjedelmében), ahol a kérdéses kiadványt *terjesztették*. A megjelenés helye ugyanis (nyomtatott sajtó esetében) a kiadó által meghatározott, így az előre tudja, hogy mely államoknak lehet joghatósága az ellene indított esetleges perekben. A másik oldalról pedig, ha nem a megjelenés helye, hanem a ‘sérelem bekövetkezettének a helye’ lenne a kapcsoló elem, akkor az a legtöbb esetben a sértett lakóhelye szerinti állam joghatóságát tenné lehetővé, ami a Bíróság konzekvens gyakorlata szerint nem célja sem az Egyezménynek, sem a Brüsszel I. rendeletnek.²⁰

Összefoglalva tehát, a Bíróság a Shevill-ügyben a kommunikációs eszközökön keresztül elkövetett személyiségi jogi jogsértés esetére két alternatív fórumot ismer el, amelyek között a felperes jogosult választani: az egyiket az alperes lakóhelye vagy a kiadó székhelye szerinti államban, ahol a sértett az elszenvedett kár teljes megtérítését kérheti, a másikat pedig abban az államban, ahol az újságot terjesztették, és ahol a felperes kizárólag az említett államban okozott károk megtérítését követelheti.²¹

2.4. Az eDate Advertising- és Martinez-ügyek

A Bíróságnak 2011-ig kellett várnia, hogy a Shevill-ügyben hozott ítélet alkalmazhatóságát megvizsgálja egy olyan médiapiacra, amely komoly változáson ment át, és amelyben a nyomtatott sajtó gyorsuló ütemben adja át – ha valószínűleg nem is véglegesen – a helyét az interneten hozzáférhető online médianak. Tette mindezt ráadásul két ügyben egyszerre, amelyeket – a kérdések hasonlósága miatt – összevontan tárgyalt.²²

¹⁸ Shevill v. Press Alliance SA (C-68/93), 33. pont. Hasonló joghatósági szabályokat találunk egyébként a Tanács 40/94/EK rendeletében (1993. december 20.) a közösségi védjegről, HL L 11., 1994.1.14., 1–36., lásd: 93. cikk (5) bekezdés és 94. cikk.

¹⁹ Ezt igazolandó l.: Jugement du TGI de Paris du 29 septembre 1982 (Romy Schneider), vagy Caroline de Monaco ügyében hozott ítéleteket (TGI de Paris du 27 avril 1983. és Cour d’appel de Paris du 19 mars 1984.).

²⁰ C-89/91. sz. Shearson Lehmann Hutton Inc. kontra TVB Treuhandgesellschaft für Vermögensverwaltung und Beteiligungen mbH. ügyben 1993. január 19-én hozott ítélet, [EBHT 1993., I-00139.], 17. pont.

²¹ Villalón főtanácsnok indítványa a C-509/09 és C-161/10 sz. ügyekben, 37. pont.

²² C-509/09. és C-161/10. sz. sDate Advertising GmbH kontra X és Olivier Martinez, Robert Martinez kontra MGN Limited egyesített ügyekben hozott ítélet, [HL C 370., 2011.12.17., 9–10.], a továbbiakban: eDate Advertising és Martinez egyesített ügyek (C-509/09. és C-161/10.).

Az eDate Advertising ügy alapja, hogy az osztrák eDate Advertising GmbH elsősorban homoszexuális közönséget célzó internetes portálja folyamatosan tájékoztatást adott egy német állampolgárról, akit egy ismert német színész meggyilkolása miatt ítélték életfogytig tartó szabadságvesztésre. A magát sértettnek érző és 2008-ban feltételes szabadlábra helyezett felperes egy német bírósághoz fordult, kérve, hogy az tiltsa el a kérdéses osztrák portált a róla szóló információk terjesztésétől Németország teljes területére kiterjedően, és kötelezze nem vagyoni kárának megtérítésére. Az osztrák alperes azonban vitatta a német bíróságok joghatóságát, aminek hatására a német Bundesgerichtshof előzetes döntéshozatali kérelemmel fordult a Bírósághoz.

A *Martinez v. Société MGN Limited* ügyben Olivier Martinez és Robert Martinez francia állampolgárok azért perelték a brit *Sunday Mirror* napilapot, mert az internetes portálján fotósorozatot tett közzé, amelyet a „Kylie Minogue újra együtt Olivier Martineztel” című cikk kísért. Az internetes portál a pár kapcsolatát esetelte, hivatkozva Martinez Robert nevű édesapjának nyilatkozataira is.²³ Válaszul Robert és Olivier Martinez a képmáshoz és a magánélet tiszteletben tartásához fűződő joguk megsértése miatt pert indítottak a Tribunal de grande instance de Paris (TGI de Paris) előtt a brit jog hatálya alá tartozó MGN Limited társaság ellen, amely a *Sunday Mirror* tulajdonosa. Az eDate-ügyhöz hasonlóan az alperes itt is vitatta – az adott esetben francia – joghatóságot, így a TGI de Paris is a Bírósághoz fordult, kérve, hogy értelmezze a 2001-ben hatályba lépett Brüsszel I. rendelet – Brüsszeli Egyezményvel megegyező – 5. cikk (3) bekezdését.

A Bíróság a két ügyet összevontan tárgyalta, tekintettel arra, hogy a kérdések mindkét esetben a Shevill-ügyben hozott ítélet alkalmazhatóságára irányultak egy olyan közegben, mint az internet. A Bíróságnak a jogtudományt az utóbb időben egyre inkább foglalkoztató, de eddig e fórumon még fel nem merült, alábbi kérdésekben kellett döntenie.

- Keresetet terjeszthet az érintett a honlap üzemeltetőjével szemben bármely tagállam bírósága elé, ahol a honlap letölthető?
- Amennyiben igen, a letöltés lehetőségén túl a kifogásolt tartalomnak, vagy a honlapnak rendelkeznie kell valamilyen sajátos kötődéssel a bíróság államával?
- Milyen szempontok alapján határozható meg ez a kötődés? A honlapnak célzottan a bíróság államának internetfelhasználóit kell céloznia, vagy elegendő, hogy a honlapról letölthető információk objektív kötődést mutassanak a bíróság államához?²⁴
- Független a különös belföldi kötődés megállapítása a kifogásolt honlapnak a bíróság államában történő letöltéseinek számától? A letöltések abszolút értékben vett vagy az említett oldal teljes látogatottságához viszonyított száma mérvadó?
- Van-e jelentősége a nyelvnek, amelyen az információt terjesztik?

Az ügyben eljáró Villalón főtanácsnok véleménye szerint a Shevill-ügyben hozott ítélet alkalmazhatóságával kapcsolatban figyelembe kell venni az internet mint platform eltérő jellegzetességeit, így különösen annak interaktív jellegét, valamint a klasszikus értelemben vett terjesztés és letöltés közötti különbséget. Mindazonáltal tekintettel kell lenni a technológiasemlegesség elvére is, azaz a Bíróság nem összpontosíthat kizárólag az internetre mint eszközre, hanem válaszában érvényesnek

²³ Villalón főtanácsnok indítványa a C-509/09 és C-161/10 sz. ügyekben, 15–17. pont.

²⁴ Olyan értelemben, hogy az ellentétes érdekeknek – a felperes személyiségi jogainak tiszteletben tartásához fűződő érdekének, és az üzemeltető honlapja kialakításához és a tájékoztatáshoz fűződő érdekének – az összeütközése az egyedi eset körülményei, különösen a kifogásolt honlap tartalma alapján a bíróság államában ténylegesen bekövetkezett vagy bekövetkezhet (Villalón főtanácsnok indítványa a C-509/09 és C-161/10 sz. ügyekben, 18. pont).

kell lennie minden kommunikációs eszközre. Így „a válasz (...) nem igényli az említett ítélkezési gyakorlat gyökeres újragondolását. (...) [E]légséges lenne hozzátenni egy (...) kiegészítő kapcsolóelvet, anélkül, hogy szükséges lenne korlátozni az interneten okozott károk ismérveit”.²⁵ Ez a kiegészítő kapcsolóelem pedig a „konfliktus súlypontjának a helye”, az a hely, ahol az igazságszolgáltatás a legkedvezőbb körülmények között képes az információs szabadság és a személyiséghez fűződő jog közötti konfliktus megítélésére. Ez a körülmény abban az államban merül fel, ahol a jó hírnévhez vagy a magánélethez való jog megsértése és bizonyos információ vagy adott vélemény közlésének önmagában vett értéke erőteljesebben jelenik vagy nyilvánul meg, az esettől függően. Ez az az állam, ahol a személyiségi jog jogosultját az adott esetben a legnagyobb mértékű kár érte. Ezen a helyen láthatja leginkább előre a károkozó, hogy a jogsértés esetlegesen bekövetkezhet, következképpen fennáll a kockázata, hogy alperessé váljon. Ebben az értelemben a súlypont az a hely lesz, ahol az igazságszolgáltatás a legkedvezőbb helyzetben van, ami lehetővé teszi, hogy a szóban forgó érdekek konfliktusát teljeskörűen értékelje.²⁶

A Bíróság, elfogadva a főtanácsnok érvelését, döntésében kiegészítette a Shevill-ügyben elfogadott értelmezést azzal, hogy a sértett a teljes kár megtérítése iránt perelhet ott is, ahol az ‘érdekeinek a központja’ (*centre of his interests*) található.²⁷ Ez általában megfelel a sértett szokásos tartózkodási helyének,²⁸ azonban olyan tagállamban is lehet, amely nem tekinthető e személy szokásos tartózkodási helyének, mivel más ténykörülmények, mint például a szakmai tevékenység gyakorlása, megalapozhatják az ezen államhoz fűződő, különösen szoros kapcsolat fennállását.²⁹

2.5. A Cornelius de Visser ügy

A Brüsszel I. rendelet hatálya csak azokra az ügyekre terjed ki, amelyekben az alperes valamely tagállam területén rendelkezik lakóhellyel.³⁰ Ellenkező esetben a keresetet elbíráló állam belső joga szerint kell megállapítani a joghatóságot. Nem tisztázott azonban, hogy mi történik, amennyiben az alperes lakóhelye, tartózkodási helye ismeretlen. Márpedig az interneten elkövetett jogsértések esetében az elkövető – mivel könnyen burkolódik az anonimitás homályába – valós tartózkodási vagy lakóhelye gyakorta nem ismert.

Cornelius de Visser-t 2010-ben perelte be egy német nő, amiért az meztelen képeket tett fel róla az internetes honlapjára.³¹ A nő német bíróság előtt nyújtotta be a keresetet, azonban az nem tudta beazonosítani sem az alperes valós lakóhelyét, sem a szerver helyét, ahol a jogsértő honlapot tárolták. De Visser a kérdéses honlap domainnév jogosultjaként holland címmel volt feltüntetve, azonban az idézés rendre a „címezett ismeretlen” jelzéssel érkezett vissza, majd kiderült, hogy az alperes semmilyen hollandiai nyilvántartásban nem szerepel. A német bíróságot a Bírósághoz fordult

²⁵ Villalón főtanácsnok indítványa a C-509/09 és C-161/10 sz. ügyekben, 54. pont.

²⁶ Uo., 58. pont

²⁷ *EDate Advertising és Martinez egyesített ügyek* (C-509/09. és C-161/10.), 52. pont.

²⁸ Az ítélet magyar fordítása zavaró módon szokásos lakóhelyet említ (49. pont), ami a francia fordításban *résidence habituelle*, míg az angol verzióban *habitual residence*. Ezek, valamint a logika alapján indokoltnak tartom a szokásos tartózkodási hely fogalmának használatát.

²⁹ Az Európai Unió Bíróságának a C-509-09. és C-161/10. sz. egyesített ügyekben hozott ítélete, 49. pont.

³⁰ Brüsszel I. rendelet, 2. cikk (1) bekezdés.

³¹ C-292/10. sz. G. kontra Cornelius de Visser ügyben 2012. március 15-én hozott ítélet, [EBHT 2012, 00001.], a továbbiakban: G. v. Cornelius de Visser (C-292/10).

– többek között – arra keresve a választ, hogy vajon a Brüsszel I. rendelet alkalmazandó-e akkor is, ha az alperes lakóhelye ismeretlen, vagy úgy kell tekinteni, hogy ez esetben az alperes nem rendelkezik lakóhellyel egy tagállamban sem, tehát a tagállami belső jog az irányadó. A Bíróság a 2012. március 15-i ítéletében a Brüsszel I. rendelet tágabb értelmezése mellett tette le a voksát, amikor úgy érvelt, hogy „a nemzeti szabályok egységes joghatósági szabályok helyetti alkalmazása csak abban az esetben lehetséges, ha az ügyben eljáró bíróság rendelkezik olyan bizonyítékkal, amely alapján azt állapíthatnánk meg, hogy az alperesnek (...) ténylegesen az Unión kívül van a lakóhelye.”³²

Az interneten elkövetett jogértések elkövetőinek személyazonossága – a fizikai világhoz képest – gyakran nem állapítható meg, aminek természetes konzekvenciája, hogy lakóhelyükről sem rendelkezik információkkal az eljáró bíróság. Az ítélet azért bír jelentőséggel a téma szempontjából, mivel eszerint a Brüsszel I. rendelet nemcsak azokban az esetekben lesz alkalmazható, amikor a károkozó köztudottan valamely tagállamban rendelkezik lakóhellyel, hanem akkor is, ha a bíróságnak nincsenek megbízható információi az elkövető személyazonosságáról, valós lakóhelyéről. Ez esetben a Rendelet főszabályaként érvényesülő, az alperes lakóhelye szerinti joghatóság természetesen nem állapítható meg, aminek következtében a felperes a teljes kár megtérítése iránti igényét csak különös joghatósági szabályok alapján érvényesítheti, azaz abban az államban perelhet, ahol az – eDate-ügyben kifejtett – érdekeinek központja található, vagy ahol a jogsértő tartalmat közlétező honlap székhelye található.

2.6. A Bíróság gyakorlatának kritikája

Összefoglalva tehát, az Európai Unióban a Brüsszel I. rendelet és a Bíróság gyakorlata alapján az elektronikus sajtó által elkövetett jogsértések esetén az alábbi államok rendelkeznek joghatósággal:

- a) az *alperes lakóhelye* szerinti tagállam a teljes kár megtérítése tekintetében;³³
- b) a *jogsértő tartalmat megjelentető kiadó székhelye* szerinti tagállam a teljes kár megtérítése tekintetében;
- c) azon tagállam, *ahol a jogértő tartalmat letöltötték*, de csak az ott elszenvedett kár tekintetében;
- d) a *felperes érdekeinek központja* szerinti tagállam a teljes kár megtérítése tekintetében.

A Mines de potasse d'Alsace ügy óta eltelt 36 év alatt a folyamatosan változó technológiai környezet nyomán a 'kár bekövetkeztekének a helye' mint a különös joghatóságot megalapozó kapcsoló elv fokozatosan bővült tartalmi elemekkel. Mára egy internetes személyiségi jogi jogsértés esetén perelni lehet (i) a felöltés helyén, (ii) a letöltés helyén az ott elszenvedett kárért, valamint (iii) ha ez utóbbi a felperes érdekeinek központja, akkor a teljes kárért. A Bíróság egy esetben sem revideálta korábbi, eltérő kontextusban hozott ítéleteit, csupán kiigazító, új tartalmi elemekkel bővítette a Rendelet 5. cikk (3) bekezdésében meghatározott különös joghatósági szabályt. Véleményem szerint azonban az interneten elkövetett személyiségi jogi jogsértések esetén a Shevill-ügyben kidolgozott mozaikely internetes környezetben való alkalmazhatósága meghaladott.

³² G. v. Cornelius de Visser (C-292/10), 40. pont.

³³ Amennyiben ismert az alperes lakóhelye. Ha ez nem ismert, de az sem bizonyított, hogy az alperes az Unión kívül rendelkezik lakóhellyel, akkor csak a Brüsszel I. rendelet 5. cikk (3) bekezdése szerint lehet megállapítani a joghatóságot (l. b)–d) pontok).

Egy internetes tartalmat minden tagállamban el lehet érni már a feltöltés pillanatában, így minden államban *de facto* megvalósulhat a jogsértés. Már a Shevill-ügyben eljáró Bíróság is ahhoz kötötte a joghatóságot, hogy az újságot az adott tagállamban *terjesszék*, és nem ahhoz, hogy ott *olvassák* azt.³⁴ Ennek nyilvánvaló oka az volt, hogy az alperes számára bizonyos előreláthatóságot biztosítson arra nézve, hogy az általa megjelentetett tartalom miatt mely tagállamban vonható perbe. Az eDate Advertising ügyben azonban a Bíróság ezt a szabályt úgy vette át és ültette internetes környezetbe, hogy nem vette kellőképpen figyelembe az internetes hozzáférés és terjesztés közötti különbséget. Márpedig nem elhanyagolható, sőt a mozaikelv alkalmazhatósága szempontjából véleményem szerint döntő jelentősége van annak, hogy egy internetes tartalomhoz való hozzáférés alapvetően nem a szerkesztőség döntésén múlik, hanem az olvasóén, aki ráadásul maga is terjesztővé válik, amint megosztja az általa olvasott cikket az egyre népszerűbb közösségi portálokon. Bár ezt a problémát a Bíróság is felismerte, miszerint „az internet csökkenti a terjesztéshez kapcsolódó kritérium hasznosságát, mivel az interneten közzétett tartalom terjesztésének terjedelme főszabály szerint világszintű”,³⁵ mégsem azt vontam le tanulsággul, hogy nem állapítható meg joghatóság minden egyes tagállamban csak azért, mert az adott tartalom hozzáférhető volt. Igaz ugyan, hogy minden államban csak az ott bekövetkezett sérelem mértékéig lehet perelni, de ez – véleményem szerint – akkor is túlzó terhet rak a tartalom feltöltőjére, a potenciális alperesre.³⁶ A tény, hogy egy tartalom feltöltésekor azzal kell számolnia egy kiadónak vagy egy bloggernek, hogy minden tagállamban perelhető, komoly öncenzúrára sarkallhat, amely ellentétes az internettel kapcsolatban használt 'legdemokratikusabb médium' jelzővel. Felhozhatnánk ellenérvként, hogy miért perelne bárki is egy olyan államban, ahol alig ismert, így a kára is elenyésző, azonban érdemes figyelembe venni, hogy a mai globalizálódó világunkban egyre több – főleg jogi – személynek már nemcsak egy adott államhoz köthető az ismertsége, hanem többhöz, akár az egész világhoz. E tekintetben véleményem szerint érdemes lenne mérlegelni, hogy – az eDate-ügyben kifejtett – felperes érdekeinek központja kapcsolóelv önmagában nem elegendő-e a felperes érdekeinek képviselőjére, mellőzve annak lehetőségét, hogy minden államban az ott bekövetkezett kárért perelni lehessen.

További gondot jelent – bár ez nem kérdőjelezi meg a mozaikelv alkalmazhatóságának alapjait, csupán megnehezíti azt –, hogy az internetes jogsértések esetén bekövetkezett nem vagyoni károk felmérése sokkal nehezebb, mint a nyomtatott sajtó esetében, ugyanis míg ez utóbbi esetben a terjesztésre vonatkozó adatok alapján következtetni lehet, hogy hány emberhez jutott el a kérdéses tartalom, addig az interneten közzétett tartalmak esetében ez sokkal problémásabb. Ismételve tehát: nem szerkesztőségi döntéstől függ, hogy hol lesz elérhető a tartalom, hanem az olvasóktól, akik ráadásul közösségi portálokon, blogokon keresztül maguk is terjesztőivé válhatnak az adott tartalomnak, még nehezebbé téve a sérelem nagyságának megítélését. Igaz, hogy a honlapok üzemeltetői rendelkeznek azzal az adattal, hogy hányan kattintottak egy adott cikkre, azonban ezen olvasók lokalizálása, és így az adott államban elszenvedett kár megítélése szempontjából korántsem egyértelmű, ami ugyancsak felveti a sérelem államonkénti kiszámításának megvalósíthatóságát.

³⁴ Fiona Shevill és társai v. Presse Alliance SA(C-68/93) 30–32. pont.

³⁵ EDate Advertising és Martinez egyesített ügyek (C-509/09. és C-161/10.), 46. pont.

³⁶ Elég, ha csak az eljárási költségekre gondolunk. Ezzel kapcsolatban l. még Julia HÖRNLE: The Jurisdictional Challenge of the Internet. In Lilian EDWARDS – Charlotte WÆLDE (szerk.): *Law and the Internet*. Oxford–Portland, Hart, 2009. 148.

3. Az Egyesült Államok

3.1. A ‘due process’ és a ‘minimális kapcsolat’ elve

Az Egyesült Államok joga azokban az esetekben, amikor az alperes nem az adott államban rendelkezik lakóhellyel, elsősorban abban különbözik a fent ismertetett európai modelltől, hogy a joghatóság megállapításánál hangsúlyt inkább a szubjektumra, jelesül a jogsértőre helyezi és nem az olyan objektív elemekre, mint például a kár bekövetkezésének helye. Egy állami bíróság akkor állapíthatja meg joghatóságát egy olyan ügyben, melynek alapját egy, a határain kívül elkövetett cselekmény adja, amennyiben az megfelel (i) az ötödik és tizennegyedik alkotmánykiegészítésbe foglalt ‘jogszerű eljárás’ (*due process*) elvének, valamint (ii) az adott állam ezen elv alapján hozott ‘hosszú karú joghatóság szabályának’ (*long-arm statute*).³⁷ A jogszerű eljárás tartalmi elemeit a bírói gyakorlat alakította ki, amely szerint a bíróságnak akkor van joga eljárni a határain kívül elkövetett jogsértés esetén, ha létezik egy ‘minimális kapcsolat’ a fórum és az alperes között.³⁸ A Legfelső Bíróság az *International Shoe Co. v. Washington* ügyben ezt a minimális kapcsolatot abban határozta meg, hogy az alperesnek ésszerűen előre kell látnia, hogy egy adott tagállamban perelhető lesz.³⁹ Ez utóbbi, szubjektív elem biztosítja a jogszerű eljárás elve által megkívánt előreláthatóság kritérium teljesülését, valamint annak garanciáját, hogy a tagállamok nem terjesztik ki joghatóságukat indok nélkül határaikon túlra.⁴⁰ A továbbiakban azt a bírói jogfejlődést mutatom be, amely során értelmezésre került a minimális kapcsolat fogalma az internet környezetében.

3.2. Aktív–passzív honlap

Az első mérföldkőnek számító eset az 1997-es *Zippo Manufacturing Company v. Dot Com, Inc.* ügy,⁴¹ amelynek tárgya bár nem személyiségi jogi jogsértés, mégis meghatározó ez utóbbi szempontjából is. Az itthon is ismert Zippo öngyújtókat gyártó, pennsylvaniai székhelyű Zippo Manufacturing Company beperelte jogtalan névhasználatért a kaliforniai székhelyű Dot Com internetes hírportált, amiért az a zippo.com, zippo.net és zippo.news domain neveket használva jelent meg az interneten. A felperes keresetét a pennsylvaniai bíróság előtt nyújtotta be, ám ennek joghatóságát az alperes vitatta. A bíróság a minimum kapcsolat létezésének megállapításához egy ún. csúszóskálatesztet (*sliding scale test*) dolgozott ki, amellyel az internetes honlapokat három kategóriába sorolta, azok ‘aktivitása’ szempontjából:

1. *aktívak* az olyan honlapok, melyeken keresztül az alperes üzleti kapcsolatokat létesít a fórum államában – ezekkel szemben mindig megállapítható a joghatóság;

³⁷ Minden állam külön szabállyal rendelkezik arra nézve, hogy mely esetben járhat el olyan személyekkel szemben, akik nem az adott állam lakosai. Kaliforniában például minden esetben, amikor az nem ellentétes az Alkotmánnyal [Code of Civil Procedure (CA), §410.10], Florida ezzel szemben tételesen felsorolja ezeket az eseteket [Florida Statutes, § 48. 193 a)–e)].

³⁸ Matthew COLLINS: *The Law of Defamation and the Internet*. New York, Oxford University Press, 2010. 588.

³⁹ *International Shoe Co. v. Washington* 326 US 310, 316 (1945).

⁴⁰ *World Wide Volkswagen Corp. v. Woodson*, 444 US 286 (1980).

⁴¹ *Zippo Manufacturing Company v. Zippo Dot Com, INC.*, 952 F.Supp. 1119 (W.D. Pa. 1997).

2. *passzív* azok a honlapok, melyeken az alperes csupán információt helyez el, anélkül, hogy bármilyen szándékolt kapcsolatba lépne a fórum államának lakosaival – ebben az esetben nem állapítható meg a joghatóság, hiszen a minimális kapcsolat szubjektív tartalmi eleme, hogy az az alperes tudatos tevékenysége nyomán jöjjön létre;
3. a kettő között helyezkednek el az ún. *interaktív* honlapok, amelyek esetében az internet-felhasználónak lehetősége van kapcsolatot létesíteni a host számítógéppel, azaz a honlap üzemeltetőjével – ebben az esetben a joghatóság megállapítása kapcsán az interaktivitás szintjét, valamint kereskedelmi jellegét kell mérlegelni a bíróságnak.

Mivel a Dot Comnak több mint háromezer pennsylvaniai előfizetője volt, a bíróság aktív honlapnak minősítette, és megállapította saját joghatóságát az ügyben. Az ítélet pozitív hozadékanak tekinthető, hogy a bíróság megpróbált egy rendszert felállítani, ami bizonyos előreláthatóságot teremt – szakítva az addigi ellentmondásos gyakorlattal – az interneten elkövetett jogsértésekkel kapcsolatos ügyekben. A bíróságok a következő két-három évben konzekvensen alkalmazták a tesztet,⁴² sőt a kanadai bíróságok is átvették azt.⁴³ A tudomány azonban már nem fogadta ilyen kedvezően a döntést.⁴⁴ Geist szerint az, hogy egy interaktív honlap üzemeltetője szinte bármely államban perelhető, veszélybe sodorhatja az internetes kereskedelem jövőjét, ami éppen az interaktivitásra épül.⁴⁵ A 2004-es Hy Cite-ügyben⁴⁶ ítélező Crabb bíró szerint pedig egy passzív honlap ugyanúgy célozhatja egy, a fórum országában élő személy jogainak megsértését.⁴⁷ Különösen igaz ez a személyiségi jogok megsértése esetén, hiszen az nem kíván meg semmiféle interaktivitást a jogsértő tartalmat megjelenítő honlaptól.

3.3. A hatásteszt

A Zippo-ügyben kidolgozott csúszóskálatesztet – a fenti kritikákra tekintettel – a bíróságok 2001-től kezdve már egyre ritkábban alkalmazták, helyette inkább az ún. hatásteszt alapján vizsgálták, hogy megvan-e a minimális kapcsolat a fórum és az alperes között. A teszt immár nem a honlapot, annak aktív vagy passzív jellegét helyezte fókuszába, hanem azt, hogy ténylegesen milyen hatást fejtett ki adott államban (*effects-based approach*). A hatásteszt alapját a Legfelső Bíróság 1984-es Calder v. Jones ügyben⁴⁸ hozott ítéletében fektette le. E szerint egy tagállam akkor állapíthatja meg joghatóságát egy a határain kívüli alperessel szemben, ha ez utóbbi (1) szándékos jogsértő tevékenysége (2) kifejezetten célozta az adott államot (*targeting*), amivel (3) kárt okozott a sértettnek.

⁴² L. például: *Cybersell, Inc., an Arizona Corp v. Cybersell, Inc. a Florida Corp*, 130 F.3d 414 (9th Cir. 1997), *Mink v. AAAA Development L.L.C.* 190 F.3d 333 (5th Cir. 1999), *Desktop Technologies, Inc. v. Colorworks Reproduction & Design, Inc.*, No. Civ. A. 98-5029, 1999 WL 98572 (E.D. Pa. Feb. 25, 1999).

⁴³ *Braintech Inc. v. Kostiuik*, 171 D.L.R. (4th) 46, 61. (B.C.C.A.).

⁴⁴ Többek között l.: Micheal GILDEN: *Jurisdiction and the Internet – The “Real World” Meets the Cyberspace*, *ILSA Journal of International & Comparative Law*, Vol. 7. (2000) 153–157., valamint Louise HAMILTON: *Regulation of the Internet – an Impossible Task?* *The Galway Student Law Review*, Vol. 4. (2010) 36.

⁴⁵ GEIST i. m. (5. lj.) 34.

⁴⁶ *Hy Cite Corporation v. BadbusinessBureau.com* (2004) WL 42641 (WD WIS).

⁴⁷ Uo., 5. pont.

⁴⁸ *Calder v. Jones* 465 U.S. 783 (1984).

Az interneten elkövetett személyiségi jogi jogsértéssel kapcsolatban először a *Blakey v. Continental Airlines, Inc.* ügyben került sor a hatástereszt alkalmazására.⁴⁹ A *Young v. New Haven* ügyben tett kísérletet a bíróság annak pontosítására, hogy mikor tekinthető egy honlap tartalma célzottan egy adott állam tekintetében. Eszerint „a pusztán tény, hogy egy újság internetes változata hozzáférhető minden államban, ideértve Virginia államot is, még nem jelenti, hogy az kifejezetten a virginiai olvasókat célozná. [...] Ennél több kell. Az internetes újságnak egyértelműen a virginiai olvasóközönséget kell céloznia.”⁵⁰ Következésképpen tehát az, hogy egy adott honlap elérhető egy tagállamban, még nem elegendő a joghatóság megállapítására. Az azonban már nem egyértelmű, hogy a honlapnak magának, vagy csak a kérdéses cikknek kell célzottan lennie.⁵¹

4. Egy egyedi elmélet: a territorialitás elvének elvetése

Az európai és amerikai szabályozásban és gyakorlatban meggyökeresedett territorialitás elvét elvető Darell C. Menthe-hez fűződik az az elmélet, amely szerint a joghatóságot nem a feltöltés, a szerver, vagy a letöltés helyéhez érdemes kötni, hanem az elkövető állampolgárságához.⁵² Szerinte az internetet a világűrhez, a nyílt tengerhez és az Antarktiszhoz lehet hasonlítani, amelyek a római jog által alkotott fogalmak szerint *res nullius* és *res communis* egyszere, azaz az emberiség közös örökségét képezve senki tulajdonába nem tartozhatnak. A nemzetközi felségterületekkel való analógiát Menthe szerint nem valamilyen fizikai hasonlóság teszi lehetővé, hanem az internet nemzetközi, szuverenitástól mentes jellege.⁵³ Ebből következően az internetre vonatkozó joghatósági szabályoknak az Antarktiszra,⁵⁴ a világűrre⁵⁵ és a nyílt tengerre⁵⁶ vonatkozó nemzetközi egyezményekben lefektetett szabályok szerint kellene alakulniuk, amelyek a joghatóságot a hajót, illetve az űrbe juttatott tárgyat regisztráló országhoz kötik. Az internet esetében a „hajó” maga az üzenet, a fájl, aminek a nemzetisége megegyezik a feltöltő állampolgárságával.⁵⁷ Tehát egy honlappal kapcsolatos jogvitában a tartalomelőállító állampolgársága szerinti országban lehetne eljárni.

Az internetet a világűrhez vagy a nyílt tengerhez hasonlítani kétségtől egy eredeti, új ötlet, amely valóban megpróbál a szuverén államokra épülő jogi gondolkodásmódon túllépni. Az elmélet előnye, hogy előreláthatóságot teremt az interneten tartalmat létrehozók, feltöltők számára, valamint egy már létező, az államok által széleskörűen elfogadott nemzetközi mechanizmust alkalmazna az internetre.

⁴⁹ *Blakey v. Continental Airlines, Inc.*, 751 A.2d 538 (N.J. 2000).

⁵⁰ *Young v. New Haven Advocate*, 315 F.3d 256 (4th cir, 2002).

⁵¹ Eric BARENDT: Jurisdiction in internet libel cases. *Penn State Law Review*, Winter 2006. 4.

⁵² MENTHE i. m. (6. lj.) 69–103.

⁵³ Uo., 85.

⁵⁴ The Antarctic Treaty (1958), 8. cikk. http://www.antarctica.ac.uk/about_antarctica/geopolitical/treaty/update_1959.php

⁵⁵ Treaty on Principles Governing the Activities of States in the Exploration and Use of Outer Space, including the Moon and other Celestial Bodies (1967), 8. Cikk.

⁵⁶ United Nations Convention on the Law of the Sea, Article 27.

⁵⁷ MENTHE i. m. (6. lj.) 93.

Azonban, ha jobban belegondolunk, az elmélet könnyelműen elsiklik több alapvető kérdés felett: milyen megítélés alá esik, ha egy honlapot pl. egy amerikai és egy magyar állampolgár készít, azon közös műveket megjelentetve? Mi a helyzet a kettős állampolgárok esetében? Hogyan kellene például megítélni az ENSZ vagy az Európai Unió honlapját? Menthe maga is elismeri, hogy nem az ő elmélete a legegyszerűbb út az igazság felé, amennyiben pl. valaki saját országának joga mögé „bújva” üzemeltet egy olyan honlapot, ami kifejezetten egy másik országot céloz, és amelynek tartalma jogsértő a célzott államban, de megengedett a honlap-üzemeltető országában. Ebben az esetben, *horribile dictu* még az is elképzelhető lenne, hogy például egy Magyarországon élő kínai férfi által elkövetett rágalmozás esetén a kínai jogot kellene alkalmazni, annak ellenére, hogy mind a sértett, mind a szerver, mind az elkövető Magyarországon van. A személyhez fűződő jogok megsértése esetén szintén nem méltányos, hogy az elmélet szerint nem lehet figyelembe venni, hogy hol történt a jogsértés, azaz hol következett be a sértett személyében a sérelem.

5. Az amerikai és európai szabályozás és gyakorlat összehasonlítása

Alapvetően három lényeges különbség van az Egyesült Államok és az Európai Unió joga, valamint az ez alapján kialakult gyakorlat között: (1) a közzététel helyének meghatározása, (2) az előreláthatóság követelménye az alperesi oldalon, valamint (3) a szóba jöhető fórumok száma.

Ami az első különbséget illeti, a Bíróság fent ismertetett gyakorlata szerint a közzététel helye – amely elváltik a kár bekövetkeztének, azaz a terjesztésnek a helyétől – az alpereshez kötődik, tehát a feltöltés helyének feleltethető meg.⁵⁸ Ezzel szemben a *common law* rendszerű országokban – ideértve az Egyesült Államokon túl Ausztráliát és Nagy-Britanniát is – a közzététel helye az a hely, ahol a tartalmat olvasták, tehát a letöltés helye.⁵⁹ Ennek abból a szempontból van jelentősége, hogy a teljes kárért így Európában jellemzően csak az alperes lakóhelyén lehet perelni (mivel általában itt követi el a jogsértő cselekményt), míg erre a *common law* rendszerű országokban a letöltés helyén, azaz a felperes lakóhelyén is van lehetőség.⁶⁰

A második lényeges különbség az amerikai és európai gyakorlat között abban áll, hogy az előbbi megkívánja a joghatóság előfeltételeként, hogy az alperes előre lássa tettének következményeit, nevezetesen, hogy az általa feltöltött tartalom az adott államban kárt okozhat, és ezáltal ott perelhető. Ezzel szemben Európában minden tagállamnak joga van eljárni ott, ahol az adott tartalom elérhető, azaz, ahol a jogsértés bekövetkezett, függetlenül attól, hogy a felperes előre látta vagy látnia kellett volna, hogy perelhető.

Végezetül, az előbbiek logikai következményeként, különbség tehető aközött is, hogy hány államnak lehet joghatósága egy adott ügyben. Ahogy fent láthattuk, Európában a felperes akár minden államban pert indíthat, ahol a jogsértő tartalmat letöltötték. Ezzel szemben az Egyesült Államokban a személyiségi jogi jogsértések esetén alkalmazandó ‘első megjelenés szabálya’ (*first publication rule*) érvényesül, amely szerint a sértett ugyanazért a jogsértő tartalomért csupán egyszer

⁵⁸ Olivier Martinez és Robert Martinez v. Société MGN Limited, 43.

⁵⁹ Dow Jones & Company Inc. v Gutnick (2002) HCA 56 (High Court Australia) 98., valamint Richardson v. Schwarzenegger (2004) EWHC 2422 (QB), 19.

⁶⁰ Megjegyzem, hogy az eDate Advertising és Martinez egyesített ügyekben hozott ítélet alapján a letöltés helyén is lehetőség van a teljes kár megtérítéséért perelni, amennyiben ez a felperes érdekeinek középpontja.

indíthat pert. Érdeemes ennek a tipikusan amerikai intézménynek az eredetét és az internetre való alkalmazhatóságát röviden áttekinteni. Az első megjelenés szabályát az esetjog dolgozta ki a tömeg-médiák megjelenésére adott válaszként.⁶¹ A szabályt először az 1952-es Uniform Single Publication Act (USPA), majd az 1977-es Second Restatement of Torts kodifikálta.⁶² A szabály alapvető célja egyrészt az alperes attól való védelme, hogy egy tette miatt több eljárás induljon ellene különböző államokban, másrészt pedig a sértettet hozza kedvező helyzetbe aki így egy eljárásban perelhet az egész kárért megkímélve őt attól, hogy több perben szerezzen elégtételt az őt ért sérelemért.⁶³ Az amerikai bíróságok több esetben is megerősítették a szabály alkalmazhatóságát az internetes honlapokon megjelentetett cikkek vonatkozásában is.⁶⁴ A *Firth v. State* ügyben a bíróság arra a következtetésre jutott, hogy „nincs racionális ok különbséget tenni egy könyv megjelentetése, vagy egy cikk nyomtatott sajtóban való megjelentetése vagy az interneten való közzététele között.”⁶⁵

Mint azt az *eDate Advertising* és *Martinez* ügyek kapcsán láthattuk, a Bíróság gyakorlata is abba az irányba fejlődött, hogy a felperes a teljes kárért perelhet abban az államban, ahol a legjelentősebb kár érte (érdekeinek a központja), ami leggyakrabban persze a felperes lakó-, illetve szokásos tartózkodási helye. Mindemellert azonban a Bíróság továbbra is lehetővé teszi, hogy – a *Shevill*-ügyben kifejtett mozaikelv szerint – a sértett minden tagállamban pert indíthasson az ott elszenvedett kár megtérítésért. Ez véleményem szerint meghaladott az online sajtó által elkövetett jogsértések esetén, mivel nem veszi figyelembe, hogy így a tartalomelőállítóknak azzal kell számolniuk, hogy minden államban perelhetőek lehetnek. Ez túlzó teher, ami öncenzúrára sarkallhat, közvetve korlátozva ezzel az internetes média szabadságát. Meggyőződésem szerint sokkal inkább adekvát megoldás lenne – az amerikai *first publication rule* analógiájára – elhagyni a mozaikelv alkalmazását, és a Brüsszel I. rendelet 5. cikk (3) bekezdését akként értelmezni, miszerint a „káresemény bekövetkeztének helye” megegyezik azzal a tagállammal, ahol a felperes érdekeinek központja található, azaz, ahol a legjelentősebb kár érte, és ahol az alperes előre láthatta annak lehetőségét, hogy perbe vonható lesz.

⁶¹ *Gregoire v G.P. Putnam's Sons*, 81 N.E.2d 45, 47 (N.Y. 1948).

⁶² Lori A. WOOD: *Cyber-defamation and the single publication rule*. *Boston University Law Review*, Vol. 81. (2001) 897.

⁶³ Uo., 898.

⁶⁴ *Firth v. State*, 706 N.Y.S.2d 835, 838 (N.Y. Ct. Cl. 2000), valamint *Van Buskirk v. New York Times Co.*, No. 99 Civ. 4265 (S.D.N.Y. 2000).

⁶⁵ Uo., 843. pont.